

การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าการเข้าอยู่ปริวาสกรรมของพระสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

พระอภิสิทธิ์ อภิสิทธิ์โก (อ่อนคำ)

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีจุดประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพิธีกรรมการอยู่ปริวาสในพระไตรปิฎก 2) ศึกษาพิธีกรรม การอยู่ปริวาสกรรมของพระสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ 3) วิเคราะห์คุณค่าของการเข้าอยู่ปริวาสกรรมของ พระสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

ผลการศึกษาพบว่า

พิธีกรรมการอยู่ปริวาสกรรมในพระไตรปิฎก คำว่า ปริวาส นี้มีมาแต่สมัยพุทธกาล เป็นชื่อ ของสังฆกรรมประเภทหนึ่ง ที่สงฆ์จะพึงกระทำเพื่อการอยู่ชดใช้ เรียกสามัญว่า “การอยู่กรรม” เรียก รวมกันว่า “ปริวาสกรรม” เป็นระเบียบปฏิบัติสำหรับภิกษุที่ต้องอาบัติ “สังฆาทิเสส” แล้วปกปิดไว้ ทั้งที่ เกิดโดยความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ และอาจจะรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม จึงต้องประพฤติเพื่อเป็นการลงโทษ ตัวเองให้ครบเท่ากับจำนวนวันที่ปกปิดอาบัติไว้ ปริวาสกรรม ในพระพุทธศาสนา ใช้กระทำสำหรับคน 2 จำพวก จำพวกที่ 1 ได้แก่พระภิกษุที่ต้องสังฆาทิเสส เพื่อการออกจากอาบัติสังฆาทิเสส ซึ่งเป็นอาบัติหนัก ดังกล่าว จำพวกที่ 2 ได้แก่ คฤหัสถ์ที่เคยบวชหรือนับถือศาสนาอื่นมาก่อน

พิธีกรรมการอยู่ปริวาสกรรมของพระสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ การอยู่ปริวาสกรรมของพระสงฆ์ ในจังหวัดศรีสะเกษที่ผู้วิจัยได้ศึกษามี 4 แห่งคือ 1) วัดไตรราษฎร์สามัคคี ตำบลโพธิ์กระสังข์ อำเภอขุน หาญ จังหวัดศรีสะเกษ 2) วัดอุทยานธรรมดงยาง ตำบลกลีกล้วย อำเภอศีลาลาด จังหวัดศรีสะเกษ 3) วัด สำโรงพลัน ตำบลสำโรงพลัน อำเภอไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ 4) วัดป่าบ้านพะเยียว ตำบลใจดี อำเภอ ขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ จากการที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยการเข้าร่วมอยู่ปริวาสกรรม สัมภาษณ์เจ้า สำนักที่จัดปริวาสกรรม อาจารย์กรรมและพระสงฆ์ที่เข้าปริวาสกรรมตลอดถึงอุบาสกอุบาสิกาที่เข้าร่วม ปฏิบัติธรรม สรุปได้ว่าการจัดปริวาสกรรมของวัดทั้ง 4 แห่งนั้นเป็นการจัดมาอย่างต่อเนื่องมีจุดประสงค์ เพื่อเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ได้ชำระศีลของตนให้บริสุทธิ์ เป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาและเปิดโอกาส ให้ชาวพุทธได้ร่วมทำบุญกับพระสงฆ์ด้วยการให้ทาน รักษาศีลและเจริญภาวนา

วิเคราะห์คุณค่าของการเข้าอยู่ปริวาสกรรมของพระสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ จากการวิเคราะห์ คุณค่าของการเข้าอยู่ปริวาสกรรมของพระสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษพบว่าปริวาสกรรมมีคุณค่าในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านวัฒนธรรม การอยู่ปริวาสกรรม นับว่าเป็นหนึ่งในประเพณีสิบสองเดือน ของชาวอีสานที่ชาวบ้าน ให้ความสำคัญเสมอมา เป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา ด้านสังคม ประเพณีการอยู่ปริวาสกรรม ทำให้

ประชาชนได้สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่คณะการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้านการศึกษา ทำให้เกิดการเรียนรู้ในการอยู่ปรีวาสกรรม คนรุ่นใหม่สืบทอดประเพณีต่อไป ด้านเศรษฐกิจ พ่อค้าแม่ขายมา มาก ก็จะทำให้เศรษฐกิจในหมู่บ้านที่จัดปรีวาสดีขึ้น การค้าขายในชุมชนมีปริมาณมากเพื่อกระจายรายได้สู่ชุมชน หมู่บ้าน ในการจัดงานมีการใช้จ่าย ได้จากศรัทธาญาติโยมที่มาทำบุญ

คำสำคัญ : ปรีวาสกรรม; ภูฐานวิถี; สังฆาทีเสส.

An Analytical Study of The Value Prabation Pacic of Bhiddhu in Sisaket Province

Phra Abhisit Abhisitthiko (Onkham)

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Abstract

This thesis has the following objectives. 1.To study the ritual of living in the Tripitaka. 2.Study the ritual of living in the monks in Sisaket Province. 3.Analyze the value of living in monks in Sisaket province.

The results of the study showed that.

Ritual of living in the Tripitaka; "PARIWASAGA" This word Have come from the era of the Buddha. Is the name of a type of consecration. That the monk should do As an indemnity. There is a common name called; Restitut of Karma. Or collectively name ; PARIWASAGAMA. Is a regulation that must be treated For monks of That is also punished. That called ; SANGGHATHISASSA. And has been concealed Will be with Or inadvertently. And may be aware Or without knowing it. Therefore must behave in a manner that is As punishment By yourself To complete the deadline. And equal to the number of days that have been covered. PARIWASAGAMA In Buddhism For use with 2 individuals,namely; Class 1 includes monks who have to be offended,SANGGHATHISASSA. Which is a very heavy offense as already mentioned. Class 2 for a householder who had ordained in other religions before.

The ritual of living in monks in Sisaket province. The monk's living in Sisaket province There are 4 places that the researcher has studied. Pho Krasang Subdistrict, Khun Han District, Si Sa Ket Province 2, Thum Dong Yang National Park Temple, Khli Kling Subdistrict, Sila Lat District, Si Sa Ket Province 3, Samrong Phlan Temple, Samrong Phlan Subdistrict, Phrai Bueng District, Si Sa Ket Province 4.

From the researcher having collected the data by participating in the study Interviewing the Bureau of the organizing of karma, karma and monks who participated in the karma throughout the worship of the worshipers The monks have purified their

sacraments to be a continuation of Buddhism and provide opportunities for Buddhists to make merit with monks by giving alms. Education precepts and meditation.

Analyze the value of entering the karma of the monks in Sisaket province.

From the analysis of the value of entering the karma of the monks in Sisaket province, it was found that the value of karma was as follows: In terms of culture, it is considered to be one of the traditions. Is one of a 12-month tradition of the Isan Buddhists, that the villagers always attach importance to as a successor to Buddhism.

Social, tradition, living Causing people to create unity Causing mutual generosity Which is what happened to the group Being happy and living together happily. Education causes learning to live in practice. That makes the new generation have the opportunity to inherit this great tradition. Economic Merchants are selling more. Which makes the economy in the landscape in the village or community better organized There is a lot of trading in the community to distribute income to the village community. In the event, spending is much less. Already the most necessary for the event Which was from Zettha, a kith and kin who made meri

Keywords: PARIWASAGAMA; PADDY (mastery in emergin); SANGGHATHISSASSA.

1.บทนำ

ปริวาสกรรม การประพตวิภูฐานวิธีนี้จัดเป็นสังฆกรรมชนิดหนึ่ง ในพระพุทธศาสนา เพราะเป็นกระบวนการและขั้นตอนในการปฏิบัติของพระภิกษุที่ต้องอาบัติสังฆาทิเสส 13 ข้อ ข้อใดข้อหนึ่งหรือทั้งหมด ไม่ว่าจะมีการปกปิดไว้หรือไม่ก็ตาม จะต้องปฏิบัติตามหลักการที่วางไว้อย่างเคร่งครัดเป็นกฎกติกาตายตัวเฉพาะของคณะสงฆ์ ซึ่งมีพระพุทธเจ้าเป็นศาสดา ทั้งนี้เพราะอาบัติสังฆาทิเสสแม้จะเป็นครุกาบัติหรืออาบัติหนักก็ตาม แต่ก็จัดอยู่ในจำพวกสเทกิจฉา คืออาบัติที่พอแก้ไขได้ ด้านความเป็นมาของการประพตวิภูฐานวิธีนั้น มีขึ้นหลังจากที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติอาบัติสังฆาทิเสสแก่ภิกษุแล้ว ต่อมาก็มีภิกษุจำนวนมากมีพระอุทายี เป็นต้น เป็นอาทิกัมมิกะ คือ เป็นผู้ต้องอาบัตินั้นๆ เมื่อพระพุทธองค์ทรงทราบก็ทรงประชุมสงฆ์ และกำหนดวิธีปฏิบัติต่างๆขึ้นไว้ ดังปรากฏในบทสรุปท้ายสิกขาบทสังฆาทิเสสว่า “ภิกษุต้องอาบัติสังฆาทิเสส สิกขาบทใด สิกขาบทหนึ่งแล้วรู้อยู่ แต่ปกปิดไว้สิ้นวันมีประมาณเท่าใด ภิกษุนั้นต้องอยู่ปริวาสกรรมด้วยความไม่ปรารถนา สิ้นวันมีประมาณเท่านั้น”(วิ.มหา., 1/442/471) ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา คณะสงฆ์ได้ให้ความสำคัญและเอื้อเพื่อต่อสังฆกรรมประเภทนี้ด้วยดีตลอดมา ดังมีตัวอย่าง คือ พระอุทายีต้องอาบัติสังฆาทิเสส ชื่อ สญเจตนิกา สุกกวิสสุตฺติ คือ การเจาะจงทำให้อาสุจิเคลื่อน แต่ไม่ได้ปิดบังไว้ แล้ว

เข้าไปหาหมู่สงฆ์พร้อมทั้งแจ้งความในข้อนั้นให้ทราบ ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้า พระพุทธองค์จึงทรงตรัสว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล สงฆ์จึงให้มานัต 6 ราตรี เพื่ออาบัติตัวหนึ่ง ชื่อสัตถุเตนิกา สุกกวิสสุตติ ไม่ได้ปิดบังไว้แก่ภิกษุชุกุทายี” (วิ.จ., 6/97/192) หลังจากนั้นภิกษุก็ได้มีการต้องอาบัตินี้และขออยู่ปริวาสกรรมอย่างมากมาย การอยู่ปริวาสจึงเป็นอุบายที่ทรงคุณค่า อาจจะสอดคล้องกับยุคสมัยปัจจุบัน พระสงฆ์ มีความรู้มีการศึกษา มีความสะดวกสบาย หรือเป็นข้าราชการมียศมีตำแหน่งพอเข้ามาบวช จึงไม่มีใครกล้าว่ากล่าวตักเตือน เป็นพระที่มีทิฐิมาก เป็นคนว่าอยากสอนอยาก การอยู่ปริวาสจึงเป็นทางออกที่ดีของพระสงฆ์ในปัจจุบัน เป็นอุบายในการฝึกตน เพื่อให้ตนเป็นคนว่าง่ายสอนง่าย โดยอาศัยข้อวัตรของการอยู่ปริวาส ยอมให้คนอื่นสั่งสอนหรือลงโทษว่ากล่าวตักเตือนได้ เป็นอุบายที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้ให้ปฏิบัติสำหรับพระสงฆ์ในอนาคต ซึ่งในปัจจุบันนับว่าเหมาะสมและในภาคอีสานบางพื้นที่ยังมีการอาราธนาอิมนต์พระสงฆ์ให้เข้าอยู่ปริวาสกรรม จึงกลายเป็นประเพณีที่เรียกว่าบุญเดือนอ้ายหรือบุญเข้ากรรม เดิมทีประชาชนในภาคอีสานซึ่งจังหวัดศรีสะเกษก็เคยมีการนับถือผีมาก่อนซึ่งได้รับเอาลัทธิพราหมณ์ด้านพิธีกรรมต่างๆมาปฏิบัติ ต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาเผยแผ่เข้ามาครุบาอาจารย์ผู้มีปัญญา ก็นำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาประยุกต์เป็นประเพณีที่ประชาชนในภาคอีสานนับถือศาสนาพุทธและปฏิบัติกันสืบมาในโอกาสต่างๆ ทั้งสิบสองเดือนของทุกปี เป็นการผสมผสานพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องผีและพิธีกรรมทางการเกษตร เข้ากับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา นักปราชญ์โบราณได้วางฮีตสิบสองที่มาจากมูลเหตุทางพระพุทธศาสนาไว้ดังนี้ เดือนอ้าย บุญเข้ากรรม ตรงกับเดือนธันวาคม มูลเหตุแห่งการกระทำ ถ้าภิกษุต้องอาบัติแล้วจะเป็นอาบัติเบาหรือหนัก เมื่อไม่แสดงหรือไม่

การอยู่ปริวาสกรรมเป็นสังฆกรรมที่มีความสลับซับซ้อนมาก ทั้งด้านระยะเวลา พิธีกรรมและสังฆกรรม สังฆกรรมถือว่าเป็นกิจของคณะสงฆ์ที่พึงจะกระทำร่วมกัน ซึ่งไม่น้อยกว่า 20 รูป จนมีข้อกำหนดไว้ว่า ในสีมา(โบสถ์)แห่งหนึ่ง จะต้องบรรจุภิกษุได้ 20 รูปขึ้นไป ข้อกำหนดนี้มีไว้เพื่อสังฆกรรมชนิดนี้นั่นเอง และ สังฆกรรมทุกชนิดถือว่าเป็นกิจของคณะสงฆ์ที่จะกระทำร่วมกัน จะละเลยมิได้ แม้แต่เพียงเล็กน้อยอีกอย่าง การอยู่ปริวาสกรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับวินัยของสงฆ์ ซึ่งถือว่าเป็นรากแก้วของพระพุทธศาสนา คือ เป็นตัวแทนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังพุทธดำรัสที่ว่า “ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย หลังจากเราล่วงกลับไป ก็จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย” (ที.ม., 10/216/164) ดังนั้นพระวินัยก็เปรียบเหมือนตัวแทนของพระศาสดาและคำพูดของพระอรหันต์ 500 องค์ที่กล่าวกับพระมหากัสสปะในคราวทำปฐมสังคายนาว่า “ข้าแต่มหากัสสปะผู้เจริญ พระวินัยเป็นอายุของพระพุทธศาสนา ถ้าพระวินัยดำรงอยู่ พระพุทธศาสนาก็ชื่อว่า ดำรงอยู่เช่นกัน” (วิ.อ., 1/13) นอกจากนั้น การอยู่ปริวาสกรรมยังถือเป็นข้อบังคับ เมื่อพิจารณาให้ดีจะเห็นได้ว่ามีความเหมาะสม โดยเฉพาะพระบวชใหม่ในปัจจุบัน มีจำนวนไม่น้อยที่ไม่ได้บวชด้วยศรัทธา จึงเป็นคนว่าอยากสอนอยาก ไม่ยอมรับในคำสอนของอาจารย์ทำให้เกิดปัญหาต่างๆมากมาย ซึ่งเห็นได้จากข่าวสารในปัจจุบัน งานปริวาสกรรมจึงเป็นทางออกที่

ดีสำหรับการฝึกอบรมพระเหล่านี้ ให้รู้จักข้อวัตรการปฏิบัติ การนั่งสมาธิ การภาวนา การเดินจงกรม ซึ่งทุกงานปรีวาสะจะมีอาจารย์คอยสั่งสอน

ความสำคัญของปัญหาที่ต้องการวิจัยคือ ในปัจจุบันนี้มีหลายสำนักที่จัดงานปรีวาสะกรรม แต่ละสำนักก็ยึดรูปแบบที่ตนเคยเห็นมา ทำให้เกิดการถกเถียงกันในเรื่องข้อวัตรและการปฏิบัติ หรือแม้แต่ว่าสังฆกรรมเอง จึงยากที่จะหาข้อยุติได้ และที่สำคัญที่สุดก็คือ การไม่รักษาพุทธประสงค์ดั้งเดิมของพระพุทธองค์ที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว โอกาสที่จะทำตนให้บริสุทธิ์และดำรงไว้ซึ่งสมณะวิสัย สำรวมระวางต่อไป ฝ่ายคณะสงฆ์ที่เป็นปกติตบิภิกษุ หรือพระอาจารย์กรรมก็ต้องคอยสงเคราะห์เพื่อนบรรพชิตด้วยกันทางสังฆกรรม ด้วยความเมตตาธรรม มิใช่เพื่อผลประโยชน์อย่างอื่นใด ดังคำตรัสของพระผู้มีพระภาคเจ้าที่รับสั่งกับภิกษุเกี่ยวกับเรื่องของพระฉันทะ ซึ่งเป็นภิกษุที่ว่ายากสอนยาก “ท่านอย่าทำตัวให้เป็นคนที่ว่ากล่าวตักเตือนไม่ได้ จงทำตัวให้เป็นคนที่เขาว่ากล่าวตักเตือนได้แม้ท่านก็จงว่ากล่าวตักเตือนภิกษุทั้งหลายโดยชอบธรรม แม้ภิกษุทั้งหลายก็จะว่ากล่าวตักเตือนท่านโดยชอบธรรม เพราะว่าบริษัทของพระผู้มีพระภาคเจริญแล้วด้วยอาการอย่างนี้” (วิมทา., 1/425/455) พระพุทธองค์ทรงเปิดโอกาสให้ว่ากล่าวตักเตือนกันและกันและด้วยการช่วยเหลือกันและกันให้ออกจากอาบัติ คำกล่าวนี้แสดงให้เห็นความจริงใจ การสงเคราะห์ซึ่งกันและกันเป็นเครื่องหมายของความเจริญ นักปราชญ์โบราณได้วาง

ฮีตสิบสองที่มาจากมูลเหตุทางพระพุทธศาสนาไว้ดังนี้ เดือนอ้าย บุญเข้ากรรม ตรงกับเดือนธันวาคม มูลเหตุแห่งการกระทำ ถ้าภิกษุต้องอาบัติแล้วจะเป็นอาบัติเบาหรือหนัก เมื่อไม่แสดงหรือไม่อยู่กรรมท่านว่าบาปกรรม เป็นบาปกรรมติดตัวไปหลายภพหลายชาติ เว้นแต่ถ้าเข้าปรีวาสะกรรมแล้ว จึงจะออกจากอาบัติได้ อย่างเช่นเรื่องเล่าในธรรมบทอรรถกถา ที่มีภิกษุต้องอาบัติแล้วไม่ได้แสดงตายไปแล้วบังเกิดเป็นนาคราชชื่อเอเรกปัตตะ ดังนั้น โบราณจึงถือเป็นมูลเหตุแห่งพิธีบุญเข้ากรรมสืบมาถึงกับกำหนดปีหนึ่งๆ มีเดือนหนึ่งไว้อยู่กรรม เพื่อออกจากอาบัติเสียครั้งหนึ่ง ปัญหาที่พบเห็นในปัจจุบันซึ่งก็มีหลายสำนักที่จัดปรีวาสะกรรมขึ้นบ้างหน้า แต่เบื้องหลังนั้นมีผลประโยชน์ต่างๆแอบแฝงอยู่มากมาย เช่น ปัจจยลาภยศ ชื่อเสียง เป็นต้น และในบางที่อาจนำปัจจัยที่ได้ไปใช้ในทางไม่เหมาะสม และในบางกลุ่มออกตระเวนหาวัดเพื่อจะจัดงานดังกล่าว มีการตกลงค่าจ้าง ในวันกลับมีค่าพาหนะถวายให้กับทุกรูป เป็นต้น สิ่งเหล่านี้บ่งชี้คุณค่าที่แท้จริงของการเข้าอยู่ปรีวาสะกรรม การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้พิจารณาเห็นว่าคุณค่าการอยู่ปรีวาสะกรรมควรที่จะหาคำตอบให้แก่เพื่อนบรรพชิต กัลยาณมิตรและประชาชนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพิธีกรรมการอยู่ปรีวาสะในพระไตรปิฎก
2. เพื่อศึกษาพิธีกรรมการอยู่ปรีวาสะกรรมของพระสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ
3. วิเคราะห์คุณค่าของการเข้าอยู่ปรีวาสะกรรมของพระสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าการเข้าอยู่ปริวาสกรรมของพระสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าการเข้าอยู่ปริวาสกรรมของพระสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งมีลำดับขั้นตอนวิธีการทำวิจัยดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยพระสงฆ์ที่เข้าอยู่ปริวาสกรรม ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาไว้ 4 แห่งคือ

1. **วัดไตรราษฎร์สามัคคี** ตำบลโพธิ์กระสังข์ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ สัมภาษณ์เจ้าอาวาส 1 รูป พระสงฆ์ที่เข้าอยู่ปริวาส 5 รูป พระสงฆ์ที่ประกอบพิธีสวดสังฆกรรม 4 รูป อุบาสก อุบาสิกาที่ร่วมปฏิบัติธรรม 5 คน ประชาชนทั่วไปที่ร่วมทำบุญ 5 คน รวม 20 รูป/คน

2. **วัดอุทยานธรรมดงยาง** ตำบลคลีกลิ้ง อำเภอศีลาลาด จังหวัดศรีสะเกษ เจ้าอาวาส 1 รูป พระสงฆ์ที่เข้าอยู่ปริวาส 5 รูป พระสงฆ์ที่ประกอบพิธีสวดสังฆกรรม 4 รูป อุบาสก อุบาสิกาที่ร่วมปฏิบัติธรรม 5 คน ประชาชนทั่วไปที่ร่วมทำบุญ 5 คน รวม 20 รูป/คน

3. **วัดสำโรงพลัน** ตำบลสำโรงพลัน อำเภอไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ เจ้าอาวาส 1 รูป พระสงฆ์ที่เข้าอยู่ปริวาส 5 รูป พระสงฆ์ที่ประกอบพิธีสวดสังฆกรรม 4 รูป อุบาสก อุบาสิกาที่ร่วมปฏิบัติธรรม 5 คน ประชาชนทั่วไปที่ร่วมทำบุญ 5 คน รวม 20 รูป/คน

4. **วัดป่าบ้านพะเยียว** ตำบลใจดี อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ เจ้าอาวาส 1 รูป พระสงฆ์ที่เข้าอยู่ปริวาส 5 รูป พระสงฆ์ที่ประกอบพิธีสวดสังฆกรรม 4 รูป อุบาสก อุบาสิกาที่ร่วมปฏิบัติธรรม 5 คน ประชาชนทั่วไปที่ร่วมทำบุญ 5 คน รวม 20 รูป/คน

รวมสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสิ้น 80 รูป/คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์
2. กล้องถ่ายรูป
3. สมุดจดบันทึก
4. เครื่องบันทึกเสียง

3. การสร้างแบบสัมภาษณ์

ในการสร้างแบบสัมภาษณ์นั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและมีขอบข่ายในการสร้างแบบสัมภาษณ์ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและแบบสัมภาษณ์พร้อมกรอบแนวคิดในการวิจัยเกี่ยวกับการอยู่ปริวาสกรรมของวัดไตรราษฎร์สามัคคี ตำบลโพธิ์กระสังข์ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ วัดอุทยานธรรมดงยาง ตำบลคลีกลิ้ง อำเภอศีลาลาด จังหวัดศรีสะเกษ วัดสำโรง

พลัน ตำบลสำโรงพลัน อำเภอโพนทอง จังหวัดศรีสะเกษ วัดป่าบ้านพะเยียว ตำบลใจดี อำเภوخุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

2. ข้อมูลที่ได้มาจากขั้นตอนที่ 1 มาเป็นประเด็นคำถามแบบสัมภาษณ์ แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะ

3. ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

4. นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน คือ ผศ.ดร.ทวิศักดิ์ ทองทิพย์ ผศ.บรรจง โสดาดี และพระครูปริยัติวิสุทธิคุณ ผศ.ดร.พิจารณาความเหมาะสมและความถูกต้องตามเนื้อหา ภาษา และความสอดคล้องเกี่ยวกับประเด็นคำถาม

5. เมื่อปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้วนำไปเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอความเห็นชอบก่อนนำไปเก็บข้อมูล

4.การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. นำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ถึงเจ้าอาวาสวัดที่จัดเข้าปริวาสกรรมและบุคคลที่เกี่ยวข้องตามที่กำหนดไว้เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลและสัมภาษณ์

2. สร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลหลัก และกลุ่มตัวอย่าง พบปะพูดคุยเพื่อสร้างความคุ้นเคยในการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูล

3. กำหนดนัดหมายวันเวลาที่ดำเนินการสัมภาษณ์ที่แน่นอน เพื่อให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเตรียมตัว เตรียมเอกสารในการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูล

4. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ที่เป็นผู้ให้ และบุคคลอื่นๆ โดยใช้วิธีการบันทึกเทป จดบันทึก และการสนทนา กับกลุ่มตัวอย่าง

5.การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยใช้ การแปลความ การตีความและนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เพื่ออธิบายการอยู่ปริวาสกรรม และวิเคราะห์คุณค่าของการอยู่ปริวาสกรรมของคณะสงฆ์จังหวัดศรีสะเกษใน 3 ประเด็นดังนี้

1. ความเป็นมาการอยู่ปริวาสกรรมของวัดทั้ง 4 แห่งคือ

- 1) วัดไตรราษฎร์สามัคคี ตำบลโพธิ์กระสังข์ อำเภوخุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ
- 2) วัดอุทยานธรรมดงยาง ตำบลคลีกลิ้ง อำเภอสีลาดา จังหวัดศรีสะเกษ
- 3) วัดสำโรงพลัน ตำบลสำโรงพลัน อำเภอโพนทอง จังหวัดศรีสะเกษ
- 4) วัดป่าบ้านพะเยียว ตำบลใจดี อำเภوخุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ

2. ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการอยู่ปริวาสกรรมของวัดทั้ง 4 แห่ง

3. คุณค่าของการอยู่ปริวาสกรรมของวัดทั้ง 4 แห่ง

4. ผลการวิจัย

1. พิธีกรรมอยู่ปริวาสกรรมในพระไตรปิฎก ผลการศึกษาพบว่า การอยู่ปริวาสกรรมจัดเป็นสังฆกรรมทางพระพุทธศาสนาเพราะเป็นกระบวนการและขั้นตอนในการปฏิบัติของภิกษุที่ต้องสังฆาภิเสก 13 ข้อ แม้ข้อใดข้อหนึ่งไม่ว่าจะปกปิดไว้หรือไม่ก็ตามจะต้องปฏิบัติตามหลักการที่วางไว้อย่างเคร่งครัด ซึ่งเป็นกฎกติกาเฉพาะของทั้งนี้เพราะอาบัติสังฆาภิเสกแม้จะเป็นครุกาบัติ หรืออาบัติหนักก็ตาม แต่ก้จัดเป็นจำพวกเสตคกิจฉา คืออาบัติที่พอแก้ไขได้

ปริวาสกรรม ในพระพุทธศาสนา ใช้กระทำสำหรับคน 2 จำพวก จำพวกที่ 1 ได้แก่พระภิกษุที่ต้องสังฆาภิเสก เพื่อการออกจากอาบัติสังฆาภิเสก ซึ่งเป็นอาบัติหนักดังกล่าว จำพวกที่ 2 ได้แก่ คฤหัสถ์ที่เคยบวชหรือนับถือศาสนาอื่นมาก่อน

ปริวาสกรรมสำหรับพระภิกษุที่ต้องอาบัติสังฆาภิเสกประกอบด้วย 1) อธิปัตถินนปริวาส หมายถึง ปริวาสสำหรับภิกษุที่ต้องอาบัติสังฆาภิเสกแล้วไม่ได้ปกปิดไว้ 2) ปฏิจันนปริวาส หมายถึง ปริวาสสำหรับอาบัติที่ปิดไว้วันเดียวชื่อสัตถเจตนิกาสุกวิสสุตติ ปิดไว้วันเดียวแล้วบอกภิกษุทั้งหลายว่า “ท่านทั้งหลาย กระผมต้องอาบัติ 1 ตัวชื่อสัตถเจตนิกาสุกวิสสุตติ ปิดไว้วันเดียว กระผมจะปฏิบัติอย่างไร” ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย ถ้าอย่างนั้น สงฆ์จงให้ปริวาสวันเดียว เพื่ออาบัติ 1 ตัวชื่อสัตถเจตนิกาสุกวิสสุตติ ปิดไว้วันเดียวแก่ภิกษุ (วิ.จ., 6/102/197) 3) สุทนต์ปริวาส หมายถึง ปริวาสสำหรับอาบัติหลายตัว ปิดไว้หลายคราวต้องอาบัติสังฆาภิเสกหลายตัว ภิกษุนั้นไม่รู้ที่สุตอาบัติ ไม่รู้ที่สุตราตรี ระลึกที่สุตอาบัติไม่ได้ ระลึกที่สุตราตรีไม่ได้ ไม่แน่ใจในที่สุดอาบัติ ไม่แน่ใจในที่สุดตราตรี จึงบอกแก่ภิกษุทั้งหลายว่า “ท่านทั้งหลาย กระผมต้องอาบัติสังฆาภิเสกหลายตัว กระผมไม่รู้ที่สุตอาบัติ ไม่รู้ที่สุตราตรี ระลึกที่สุตอาบัติไม่ได้ ระลึกที่สุตราตรีไม่ได้ ไม่แน่ใจในที่สุดอาบัติ ไม่แน่ใจในที่สุดตราตรีกระผมจะปฏิบัติอย่างไร” ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบพระผู้มีพระภาครับสั่ง

ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น สงฆ์จงให้สุทนต์ปริวาสเพื่ออาบัติเหล่านั้น แก่ภิกษุนั้น (วิ.จ., 6/156/255)

4) สโมธานปริวาส หมายถึง สโมธานปริวาส คือ ปริวาสที่ประมวลอาบัติที่ต้องแต่ละคราวเข้าด้วยกัน แล้วอยู่ประพฤติปริวาสตามจำนวนราตรีที่ปิดไว้นานที่สุด

ปริวาสสำหรับคฤหัสถ์ หรือเรียกว่าตติถยปริวาสตติถยปริวาส คือ ผู้ที่เคยเป็นเดียรถีย์มีความประสงค์จะบรรพชาและอุปสมบท ในพระพุทธศาสนาจะต้องประพฤติวุฏฐานวิธี (ปริวาส) 4 เดือน ปริวาสเรียกว่า ตติถยปริวาสท่านจัดเป็น อธิปัตถินนปริวาสคือให้โกณम्म ปลงหนวด นุ่งห่มกาสาเยทำผ้าห่มเฉวียงป่าข้างหนึ่งไหว้ทำภิกษุทั้งหลายเปล่งวาจาถึงพระรัตนตรัย 3 จบ แล้วให้ภิกษุรูปหนึ่งสวดประกาศขอให้สงฆ์ให้ปริวาส(การอบรม) 4 เดือน เมื่อไม่มีผู้ใดคัดค้านจึงสำเร็จไปขึ้นหนึ่งในระหว่าง 4 เดือน ถ้าประพฤติตนไม่

เรียบริ้อยไม่เป็นที่พอใจ ก็ไม่ควรบวชให้ ถ้าประพฤตินเรียบริ้อยเป็นที่น่าพอใจ จึงบวชให้ พระผู้มีพระภาคได้ประทานพระพุทธานุญาตพิเศษแก่พระญาติผู้เกิดในศากยะสกุล ถ้าเคยเป็นเดียรถีย์มาก่อนแล้วมาขอบวชพึงอุปสมบทให้ ไม่ต้องประพฤติกุฎฐานวิธี(ปริวาส) 4 เดือน พระผู้มีพระภาคทรงให้ช้อยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติ “ติตถียปริวาส” แก่พวกชฎิลบุชาไฟ เพราะทรงถือว่าเป็นผู้สั่งสอนศาสนิกในทางที่เหมาะสมอยู่แล้ว คือ เป็นพวกกรรมวาทีและกิริยาพาท

2. พิธีกรรมอยู่ปริวาสกรรมของพระสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ผลการศึกษาพบว่า การจัดงานเข้าปริวาสกรรมของพระสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษส่วนมากจะจัดหลังจากออกพรรษาแล้วโดยเฉพาะวัดที่จัดงานเข้าปริวาสกรรมทั้ง 4 แห่งที่ผู้วิจัยได้กำหนดเป็นสถานที่ศึกษาเก็บข้อมูล โดยผู้วิจัยได้เข้าร่วมงานเข้าปริวาสกรรมเพื่อศึกษาและเก็บข้อมูลในสภาพจริง พบว่าการจัดงานเข้าปริวาสกรรมถือเป็นงานใหญ่ของวัด มีการเตรียมการอย่างต่อเนื่อง ทั้งเขียนโครงการ ขออนุญาตจัดงานจากผู้ปกครองสงฆ์ตามลำดับ การประชุมคณะกรรมการทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ เพื่อเตรียมความพร้อมและมอบหมายภาระหน้าที่ให้แก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่ร่วมเป็นคณะกรรมการในแผนกต่างๆ เช่นแผนกสถานที่ แผนกต้อนรับพระสงฆ์และผู้มาร่วมทำบุญ แผนกอาหารเป็นต้น เมื่อถึงกำหนดวันจัดงานมีพระสงฆ์มาเข้าปริวาสกรรมเป็นจำนวนมากบางแห่งมีจำนวนพระสงฆ์เป็นพันทั้งพระเข้าปริวาสกรรมและอาจารย์กรรม รวมถึงญาติโยมที่มาร่วมปฏิบัติธรรมกิจกรรมในแต่ละวันของการเข้าปริวาสกรรมนั้น เป็นไปตามพระธรรมวินัยกำหนด รวมถึงการจัดให้มีการเทศน์การบรรยายธรรมแก่พุทธศาสนิกชนที่มาร่วมงาน การจัดเข้าปริวาสกรรมของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ จึงเป็นการจัดงานที่มีคุณูปการต่อคณะสงฆ์ผู้ต้องอาบัติสังฆาทิเสสและเป็นประโยชน์ต่อพุทธศาสนิกชนอย่างแท้จริง

3. วิเคราะห์คุณค่าของการเข้าอยู่ปริวาสกรรมของพระสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ผลการศึกษาพบว่า จากการที่ผู้วิจัยได้เข้าร่วมงานปริวาสกรรมและจากการศึกษาข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ให้เห็นคุณค่าหรือประโยชน์ของการเข้าปริวาสกรรมทำให้สรุปได้ว่า การเข้าปริวาสกรรมของคณะสงฆ์จังหวัดศรีสะเกษมีคุณค่าต่อไปนี้ 1) คุณค่าต่อพระสงฆ์ การเข้าปริวาสกรรมมีคุณค่าต่อพระสงฆ์ผู้ต้องอาบัติหนักคืออาบัติสังฆาทิเสส ที่จะได้อีกโอกาสในการชำระศีลของตนให้บริสุทธิ์ด้วยการเข้าปริวาสกรรม 2) คุณค่าต่อสังคม การจัดเข้าปริวาสกรรมของวัดหรือสำนักที่จัดงานแต่ละครั้งต้องใช้ทุนทรัพย์มาก ทั้งทุนที่เป็นเงินหรือปัจจัยต่างๆ และทุนที่เป็นบุคลากรทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่จะต้องร่วมแรงร่วมใจกันจัดงานเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ทำให้วัดและบ้านเกิดความสามัคคีปรองดองกัน ร่วมกันทำงานและร่วมกันแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น 3) คุณค่าด้านการศึกษา การจัดงานเข้าปริวาสกรรมทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันทั้งเรียนรู้ในด้านพระธรรมวินัยและเรียนรู้ในเรื่องของขบวนการจัดงาน การทำงานร่วมกันระหว่างวัดและชุมชน 4) คุณค่าด้านเศรษฐกิจ การจัดงานเข้าปริวาสกรรมทำให้เกิดการหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจ ในงานเข้าปริวาสกรรมแต่ละแห่งมีการมาตั้งร้านจำหน่ายสินค้าที่จำเป็นเช่นร้านขายเครื่องอัฐบริขารของพระสงฆ์ ร้านขายสินค้าเบ็ดเตล็ดตลอดถึงชุมชนได้นำสินค้าที่มีในชุมชนมาฝากขายแก่ผู้ที่มาร่วมงาน มาทำบุญแต่ละวันด้วย

5. อภิปรายผล

จากการศึกษาการจัดงานเข้าปริวาสกรรมของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ทำให้ผู้วิจัยได้พบข้อมูลในการจัดงาน การร่วมแรงร่วมใจกันระหว่างวัดและชุมชน การเอื้อเฟื้อต่อพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ การปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะการร่วมปฏิบัติธรรมอยู่ปริวาสกรรม เพื่อเสริมสร้างศีลธรรมจริยธรรม เพิ่มบุญบารมีแก่ผู้เฝ้าธรรม ย่อมชาระจิตใจให้บริสุทธิ์และให้เกิดความสันติสุขแก่ตนเองและครอบครัว จากการศึกษาทั้งหมดสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ปริวาสกรรม มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลเป็นชื่อของสังฆกรรมประเภทหนึ่งซึ่งจะพึงกระทำ ซึ่งในปัจจุบันนี้เป็นที่รู้จักแพร่หลายในหมู่พระภิกษุสงฆ์ ซึ่งการอยู่ปริวาสเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า การอยู่กรรม จึงนิยมเรียกรวมกันว่า ปริวาสกรรมเป็นการขุดเชิฐการอยู่ใช้ หรือ เรียกสามัญว่า “การ อยู่กรรม (วุฎฐานวิธี)” คืออยู่ให้ครบ กระบวนการ สิ้นสุดกรรมวิธีทุกขั้นตอนของการอยู่ปริวาส กรรมทั้งนี้ก็ เพื่อให้ผู้อยู่ใช้กรรมหรือความผิดที่ได้ล่วงละเมิดพระวินัย หรือต้องอาบัติสังฆาทิเสส ซึ่งอาจจะล่วงละเมิดโดยความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจหรืออาจล่วงละเมิดโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม ให้พ้นมลทิน หมตจตบริสุทธิ์ไม่มีเหลือเครื่องเศร้าหมอง อันจะเป็นอุปสรรคในการประพฤติปฏิบัติ บาเพ็ญในทางจิตของพระภิกษุสงฆ์ ปริวาสกรรมมีเพื่อสำหรับบุคคล 2 ประเภทคือ ปริวาสกรรม สำหรับพระภิกษุสงฆ์ที่บวชอยู่แล้วในพระพุทธศาสนาแต่ต้องครุกาบัติ ปริวาสกรรมสำหรับ คฤหัสถ์ หรือพวกเดียริถีย์ การอยู่ปริวาสกรรมของพระภิกษุที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ เพื่อการอนุเคราะห์และให้ โอกาสกับภิกษุที่ต้องอาบัติสังฆาทิเสสกลับตัวประพฤติตนเองเสียใหม่แล้วให้สงฆ์สวดรับกับเข้า หมู่คณะโดยมีข้อกำหนดและขั้นตอนต่างๆมากมายและค่อนข้างยุ่งยาก พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงมีเงื่อนไขกับพระภิกษุผู้อยู่ปริวาสหลายข้อ คล้าย ๆ เป็นการลงโทษและให้ลดทิวฐิติ เช่น ไม้ให้กราบ ไหว้ ไม่ลูกรับ ในขณะที่ภิกษุนั้นกำลังอยู่ปริวาส เป็นต้น การศึกษาและประพฤติปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมขั้นต้น มีทานศีล ย่อมเอาชนะกิเลสอย่างหยาบ ซึ่งนำมาประโยชน์และความสุขในชีวิตทั้ง ทางกาย ทางวาจา และทางใจ เป็นประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่น

การจัดงานเข้าปริวาสกรรมของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษเป็นไปตามพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้ เป็นการอนุเคราะห์ต่อพระสงฆ์ที่ต้องอาบัติ เป็นประโยชน์ต่อชุมชน สังคมและประเทศชาติ การจัดงานเข้าปริวาสกรรมของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษเป็นการอนุรักษ์ รักษาประเพณีดั้งเดิมของชาวพุทธที่มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลและเป็นการรักษาประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ของชาวอีสานอีกด้วย

คุณค่าของการจัดปริวาสกรรมพบว่า สังคมและวัฒนธรรมไทย มีความสัมพันธ์กันและกันดังกล่าวแล้ว สังคมจึงหมายถึงวัฒนธรรมด้วย ในทานองเดียวกันวัฒนธรรมก็มักจะหมายถึงสังคมด้วย เพราะทั้งสองมีความสัมพันธ์เป็นเนื้อเดียวกัน ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาที่ยั่งยืนปัจจัยหนึ่งคือ คุณภาพของประชากร ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพบุคคลไม่ว่าจะผ่านกลวิธีการใด เช่น การวิจัย การปฏิบัติการจริง ควรมีเป้าหมายอยู่ที่ การที่ทำให้บุคคลมีความสามารถในการจัดการกับปัญหาที่เป็นเหตุแห่งความทุกข์ของมนุษย์ทั้งหมดได้ ซึ่งอาจเริ่มจากสิ่งที่ใกล้ตัวที่สุดคือการจัดการ ทุกข์จากปัญหาชีวิต โดยใช้หลักการและหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐาน การศึกษาและประพฤติปฏิบัติ โดยละเอียดมีความเพ่งพินิจด้วยสติปัญญาที่ถูกต้องตั้งตามหลักพุทธธรรมขั้นสูงย่อมเอาชนะอวิชชาได้ด้วยความเข้าใจที่ถูกต้องรู้

แจ้งแทงตลอดทั้งสมมติสัจจะ และปรมาตมสัจจะ เป็นความจริงอันประเสริฐสุด เป็นผู้บรรลุประโยชน์สุขแก่ตนเอง สังคม ประเทศชาติ และมวลมนุษยชาติตามลำดับการปฏิบัตินั้นแท้จริง เรียกว่าถึงพระนิพพาน

6. สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์คุณค่าพิธีกรรมเข้าปริวาสกรรมของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายและข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

คณะสงฆ์ควรมีนโยบายสนับสนุนส่งเสริมให้มีการจัดงานเข้าปริวาสกรรมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพราะการจัดงานเข้าปริวาสกรรมมีประโยชน์ทั้งต่อคณะสงฆ์ เป็นการเผยแผ่พุทธธรรมและมีประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมในวงกว้าง

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบถึงปัญหา อุปสรรคและความสำเร็จของการจัดงานเข้าปริวาสกรรมของคณะสงฆ์ในเขตอีสานใต้
2. ควรมีการศึกษาประเด็นการจัดงานเข้าปริวาสกรรมของคณะสงฆ์ไทยและคณะสงฆ์ในต่างประเทศที่เป็นเถรวาทด้วยกัน

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.